

Csiki Varga Tamás

A Trump-stratégia nyomában – A 2017-es amerikai Nemzeti Biztonsági Stratégia értékelése¹

Donald Trump 2017. december 18-án mutatta be² adminisztrációja új Nemzeti Biztonsági Stratégiáját (NBS),³ amely az elnök személyéhez és külpolitikai gyakorlatához hasonlóan széles spektrumú reakciókat váltott ki. Egyes szakértők úgy értékelik, hogy egy lépéssel mégiscsak közelebb visz a világpolitika valóságához,⁴ vagy éppen a sokat hiányolt „Trump-stratégia” néhány konkrét elemét vélik felfedezni benne,⁵ addig mások – különböző okokból – elhibázottnak tartják.⁶ Az NBS-t január 19-én az új Nemzeti Védelmi Stratégia (NVS) követte,⁷ mélyebben is értelmezve az Egyesült Államok biztonságának fenntartásához kapcsolódó katonai feladatokat. Az elemzés a Nemzeti Biztonsági Stratégia főbb pontjait mutatja be és értékeli, rámutatva az új hangsúlyokra és hiányosságokra, valamint kiemelve néhány lehetséges következményt – ahol szükséges, az NVS elemeire is utalva.

Kulcsszavak: *Egyesült Államok, biztonságpolitika, stratégia, Kína, Oroszország*

Csiki Varga Tamás: Tracking down the Trump Strategy – An Analysis of the 2017 U.S. National Security Strategy

Donald Trump introduced his administration’s new National Security Strategy (NSS), that similarly to the President himself and his foreign policy, evoked reactions on a wide spectrum. Some experts valued it as bringing us one step closer to the realities

¹ A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosító számú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

² Trump Outlines New National Security Strategy, [online], 2017. 12. 18. Forrás: Cbsnews.com [2018. 01. 10.].

³ The National Security Strategy of the United States – 2017, [online], 2017. 12. 18. Forrás: Whitehouse.gov [2018. 01. 10.].

⁴ Az amerikai védelmi szférában – a Védelmi Minisztériumban, kutatóintézetekben és védelmi ipari vállalatokban egyaránt – évtizedes tapasztalattal rendelkező Dov S. Zakheim „jól megírt dokumentumnak” nevezi a stratégiát, „amely biztosítja a szövetségeseket és partnereket [az Egyesült Államok együttműködéséről és támogatásáról – kiegészítés a szerzőtől], valamint alaposan elgondolkodtatja az ellenfeleket.” Dov ZAKHEIM: Two Cheers for Trump’s National Security Strategy, [online], 2017. 12. 19. Forrás: Foreignpolicy.com [2018. 01. 10.]. A BBC külpolitikai tudósítója, Jonathan Marcus „pragmatikus világnézete” miatt pozitív hangnemben számol be róla. Jonathan MARCUS: Trump’s National Security Strategy: A pragmatic view of a troubled world, [online], 2017. 12. 18. Forrás: BBC.com [2018. 01. 10.].

⁵ Peter FEAVER: Five Takeaways from Trump’s National Security Strategy, [online], 2017. 12. 18. Forrás: Foreignpolicy.com [2018. 01. 10.].

⁶ Micah Zenko, a Council on Foreign Relations vezető elemzője például úgy összegezte véleményét a stratégiáról, hogy „figyelmen kívül hagyhatjuk”, elsősorban azt vetve a stratégiaalkotók szemére, hogy miközben az amerikai nép jólétének és biztonságának fokozását tűzik zászlajukra, olyan fontos ügyekre nem tér ki a dokumentum, mint az egészségbiztonság, az amerikai egészségügyi ellátásának javítása. Micah ZENKO: Trump’s National Security Strategy deserves to be ignored, [online], 2017. 12. 18. Forrás: Foreignpolicy.com [2018. 01. 10.]. Az átfogó szemléletű NBS belső dimenzióinak kisebb súlyát, hiányosságait és egyes stratégiai célok inkoherenciáját mások is kritikával illették. Lásd Rebecca FRIEDMAN LISSNER: The National Security Strategy Is Not a Strategy, [online], 2017. 12. 19. Forrás: Foreignaffairs.com [2018. 01. 10.].

⁷ A stratégia összefoglalóját hozták nyilvánosságra, részletes tartalma titkosított. Lásd: Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America. Sharpening the American Military’s Competitive Edge, [online], 2018. 01. 19. Forrás: Defense.gov [2018. 01. 19.].

of world politics, some tended to discover practical elements of the long-awaited 'Trump strategy', while others found it mistaken – for various reasons. NSS was followed by the National Defense Strategy (NDS) on January 19, offering a more thorough analysis of the tasks related to sustaining the security of the United States. The current paper offers an overview and analysis of the NSS' key terms, highlighting important emphases and deficiencies, as well as drawing some conclusions on possible effects and outcomes – also reflecting on the NDS, where necessary.

Keywords: *United States, security policy, strategy, China, Russia*

Az új Nemzeti Biztonsági Stratégiáról

A Nemzeti Biztonsági Stratégia az amerikai kül-, biztonság- és védelempolitika első számú alapidokumentuma, amely átfogó jellegű, így a biztonság valamennyi katonai és nem katonai, külső és belső dimenziójára kiterjed, és amelyet ágazati stratégiák sora egészít ki.⁸ A Trump-adminisztráció második évébe lépve, 2018 első hónapjaiban sorban hozzák nyilvánosságra az ágazati dokumentumokat, amelyek egy-egy kiemelt jelentőségű kérdés köré épülnek. Az NBS-t az új Nemzeti Védelmi Stratégia követte, majd ezeket várhatóan februárban a Nukleáris Stratégia (*Nuclear Posture Review*) és a Rakétavédelmi Felülvizsgálat (*Missile Defense Review*) fogja követni a biztonságpolitika területén.⁹

Vannak szakértők, akik már most az NBS irrelevanciájától tartanak,¹⁰ ugyanis az amerikai külpolitikában az elnök szerepe a meghatározó – nemkülönben az elnök kommunikációja, amely Donald Trump esetében túlzottan is nagy láthatósággal, ugyanakkor túl kevés korláttal bír –, és nem új keletű jelenség, hogy egy kormányzat nem képes végrehajtani egyes stratégiai feladatokat, akár a belpolitikai támogatás hiánya vagy az eszközök korlátozottsága, akár a nemzetközi környezetben fennálló akadályok miatt. Ezzel azonban nem tudunk teljes mértékben egyetérteni, ugyanis a stratégia közel sem mindenben tükrözi az elnök által kommunikált elemeket, sőt kétségbevonhatatlan érdeme, hogy egyrészt láthatjuk benne az amerikai külpolitika egyes elemeinek folytatóságát, másrészt a trumpi külpolitika célkitűzéseit – *moderált formában*.¹¹ Emögött pedig a kül- és biztonságpolitikai

⁸ A stratégiai dokumentumok céljáról, funkciójáról és hierarchiájáról lásd: CSIKI Tamás: A stratégiai dokumentumok rendszere, [online], *Nemzet és Biztonság*, 1. évf., 2008/8, 76–81. o.

⁹ Aaron MEHTA – Tara COPP: Major US defense strategy review coming Jan. 19, [online], 2018. 01. 05. Forrás: Military-times.com [2018. 01. 10.].

¹⁰ Ionut POPESCU: Grand Strategy is Overrated, [online], 2017. 12. 11. Forrás: Foreignpolicy.com [2018. 01. 10.]. Matthew FAY: The Irrelevance of Trump's National Security Strategy, [online], 2017. 12. 18. Forrás: Niskanencenter.org [2018. 01. 10.]. Ezzel ellentétes általános véleményt fogalmaz meg az NBS hasznosságáról Peter FEAVER: Holding out for the National Security Strategy, [online], 2010. 01. 20. Forrás: Foreignpolicy.com [2018. 01. 10.].

¹¹ Trump elnök személyes véleményét és álláspontját, nemkülönben ezek intézményi becsatornázását olyan meghatározó személyek igyekeznek konvencionális keretek között tartani, mint Herbert Raymond McMaster nemzetbiztonsági főtanácsadó, Gary Cohn gazdasági főtanácsadó és James Mattis védelmi miniszter. Sokatmondó, hogy a dokumentum hivatalos bemutatásakor Trump elnök beszéde nem mindenben fedte a stratégiában foglaltakat – különösen a Kínára és Oroszországra vonatkozó keményvonalas álláspontot –, az NBS-t mégis aláírásával szentesítve jóváhagyta, tehát a dokumentum a hivatalos amerikai álláspontot jelenti. Az elemzés ennek fényében foglalkozik a továbbiakban a stratégiával, nem vonva kétségbe annak *megvalósítási szándékát*. Lásd: Trump Outlines New National Security Strategy, *i. m.*

adminisztráció tudatos munkáját,¹² a változatlan nemzeti érdekek folytonosságát és egyes amerikai érdekérvényesítési eszközök, külpolitikai módszerek viszonylagos stabilitását, tehát az amerikai stratégiai kultúra alapelemeit¹³ láthatjuk. Hovatovább azokkal az elemzőkkel értünk egyet, akik a 2017-es NBS-t – és minden külső jegye ellenére a Trump-adminisztráció külpolitikáját is – túlnyomóan az előző kormányzatok kül- és biztonságpolitikájának folytatásaként értékelik, nem stratégiák töréspontként.¹⁴

„Fehér könyv jellege”¹⁵ ellenére ugyanis az NBS az érdekérvényesítés alapelemeit és a hatalomgyakorlás módjait rögzíti, egyben funkcionálisan olyan kommunikációs elem, amely orientációs pontként szolgál. A posztigazság-korszakban¹⁶ és Donald Trump kormányzati stílusa miatt a dokumentum mind a szövetséges és partnerállamok, mind az ellenfelek számára iránykijelölő funkcióval bír, és nem tekinthető pusztán kommunikációs aktusnak, mert az amerikai kül- és biztonságpolitikai, illetve nemzetbiztonsági apparátus racionális szereplői alkották konkrét külső-belső funkciókkal.¹⁷

Természetesen a 2017-es NBS-nek, mint minden ilyen jellegű stratégiának, jól látható korlátjai vannak a megvalósíthatóság terén: az erőforrások korlátozottsága – szemben a „relatív hanyatló Nyugathoz”¹⁸ képest felemelkedő nagyhatalmak viszonylagosan javuló helyzetével –; a nemzetközi rendszerben ellenérdekelt felek tevékenysége („a liberális világrend válsága”);¹⁹ a belső intézményi végrehajtás problémái (intézményi tehetetlenség,

¹² A Trump-elnökség viharos első évéhez képest, amelyben az elnök mind külső szereplőkkel, mind az adminisztráció és az államapparátus egyes szereplőivel – vélt vagy valós – harcban állt, azt is érdemi eredménynek tekinthetjük, hogy a komoly vezetői és személyi hiányokkal küzdő minisztériumok, ügynökségek stb. képesek voltak ilyen rövid idő alatt elkészíteni a stratégiát. Ez azt is mutathatja, hogy az NBS készítését irányító McMaster tábornok nagy jelentőséget tulajdonított annak, hogy valamiféle viszonyítási pontot adhasson a bizonytalanra váló szövetséges és partnerállamok számára az Egyesült Államok szándékait – nem utolsósorban biztonsági garanciáit – illetően.

¹³ A stratégiai kultúra elemeiről lásd: CSIKI Tamás – TÁLAS Péter: A magyar stratégiai kultúráról. In: CSIKI Tamás – TÁLAS Péter (szerk.): *Magyar biztonságpolitika, 1989–2014*, [online], NKE NI SVKK, Budapest, 2014, 23–24. o. [2018. 01. 18.].

¹⁴ Lásd például: KATE BRANNEN: Trump's National Security Strategy is Decidedly Non-Trumpian, [online], 2017. 12. 08. Forrás: TheAtlantic.com [2018. 01. 10.]. EMMA ASHFORD – JOSHUA R. ITZKOWITZ SHRIFRINSON: Trump's National Security Strategy: A Critic's Dream, [online], 2017. 12. 21. Forrás: Tnsr.org [2018. 01. 10.].

¹⁵ Azaz deklaratív-kommunikációs célú irányelvekből és valamivel részletesebb, de még leíró (deskriptív) elemekből áll, nem pedig előíró (preskriptív) szemléletű, feladatszabó stratégia. CSIKI Tamás: Az új Nemzeti Katonai Stratégia a nemzetközi tapasztalatok tükrében, [online], *Nemzet és Biztonság*, 7. évf., 2014/2, 45–61. o.; 45. [2018. 01. 18.].

¹⁶ ETL Alex: A posztigazság korszak biztonságpolitikái vonatkozásai, [online], *SVKK Nézőpontok*, 2017/2. Forrás: Svkk.uni-nke.hu [2018. 01. 10.].

¹⁷ William Inboden, a Clements Center for National Security (University of Texas) igazgatója arra is rámutat, hogy azóta, hogy 1986-ban a Goldwater–Nichols-törvény értelmében a hivatalba lépő elnököknek Nemzeti Biztonsági Stratégiát kell készíteniük, először történik meg, hogy már a kormányzás első évben elfogadják az aktuális új NBS-t. Ez pedig azt is mutatja, hogy az adminisztráció mind befelé, saját intézményeinek, mind kifelé, szövetségeseinek és ellenfeleinek is minél előbb konkrét jelzést kívánt adni, ezzel is erősítve a stratégiai kiszámíthatóságot (és mérsékelve a Trump elnök személyes döntéseivel kapcsolatos aggodalmakat). WILLIAM INBODEN et al.: Policy Roundtable: What to Make of Trump's National Security Strategy – Introduction, [online], 2017. 12. 21. Forrás: Tnsr.org [2018. 01. 10.].

¹⁸ CSIKI Tamás: Misperception, Misunderstanding or Mismanagement? What Europe has (not) learnt from its dynamically transforming security environment?, *Defense and Strategy 2015*, Center for Security and Military Strategic Studies, Brno, 2015, 47–60. o.

¹⁹ VARGA Gergely: A „Trump-faktor” és a liberális világrend válsága, [online], *SVKK Elemzések*, 2017/30. Forrás: Svkk.uni-nke.hu [2018. 01. 10.].

a Külügyminisztérium személyi hiányai);²⁰ valamint az elnök személyi hatalma (valamint személyisége) és a kongresszus között feszülő belpolitikai konfliktus.²¹

Donald Trump „America First” Nemzeti Biztonsági Stratégiája

A fentieket szem előtt tartva elemezzük a következőkben a 2017-es NBS-t, amely négy „pillérré” építve²² és egy regionális fókuszú feladatszábással határozza meg az Egyesült Államok stratégiai célkitűzéseit:

1. Az amerikai nép, az ország és az amerikai életmód védelme²³

A stratégia minden korábbinál nagyobb hangsúlyt fektet az amerikai határok és az Egyesült Államok honi területének védelmére, kiemelve a tömegpusztító fegyverekkel, biológiai fenyegetésekkel és járványokkal, valamint kiberfenyegetésekkel szembeni védelmet; a bevándorlás és határellenőrzés szigorítását; a nemzetközi – kiemelten a dzsihadista – terrorizmussal szembeni megelőző fellépést; valamint a transznacionális bűnözéssel szembeni fellépést. Lényegében e célkitűzések a 2002-es, 2010-es majd 2015-ös NBS-ekben is jelen voltak az adott időszak aktuális kihívásainak megfelelően, nagyobb hangsúlyt – de még inkább láthatóságot – a bevándorlási politika szigorítása kapott az új dokumentumban.

Új elemként jelenik meg az amerikai társadalom és intézmények ellenállóképességének (*resilience*) megerősítése a külső támadásokkal szemben, legyenek azok akár katonai, akár (döntően) nem katonai jellegűek, mint például a kritikus infrastruktúrák és ellátórendszerek megbénítása, az energetikai hálózatok, közszolgáltatások, az egészségügyi ellátórendszer, pénzügyi és bankrendszer, közlekedési és kommunikációs hálózatok működésének akadályozása (fizikai, kiber- vagy elektromágneses eszközökkel). A stratégia nyíltan és egyértelműen célként határozza meg a külső – például orosz – befolyásolással és felforgató tevékenységekkel szembeni ellenállóképesség megerősítését.

2. Az amerikai jólét kiterjesztése²⁴

A stratégia – híven tükrözve Donald Trump választási kampányát és elnöki célkitűzéseit – az amerikai gazdaság hazai megerősítését, a technológiai és kutatás-fejlesztési bázis védelmét és az amerikai innováció vezető szerepének megőrzését, valamint az „energia-dominancia” kialakítását tűzi ki célul. Az amerikai gazdaság általánosságban ugyan kilábalta a 2008-as válságot követő recesszióból, és pozitív jellemzőket mutat számos kulcsfontosság-

²⁰ „A Trump-adminisztráció alatt azonban a State Department nemcsak finanszírozási, hanem humán erőforrás-problémákkal is szembesült, ami a hatékonyságot is megviselte.” CSIZMAZIA Gábor: Trump elnök kiforrotlan „realizmusa”, [online], *SVKK Elemzések*, 2018/3, 9. o.

²¹ CSIZMAZIA: *i. m.* A belső intézményi-politikai ellentmondásokról és konfliktusokról lásd még: ROMSICS Gergely – UGRÓSDY Márton – WAGNER Péter: Amerika és a világ Donald Trump első száz napja után, *Külügyi Szemle*, 16. évf., 2017/2, 14–16. o.

²² Az egyes pillérek az adott terület jelentőségének és aktuális feladatainak bemutatását követően a főbb célkitűzéseket és az azokhoz kötődő cselekvési irányokat (*priority actions*) foglalják magukban.

²³ The National Security Strategy of the United States – 2017, *i. m.*, 7–15.

²⁴ *Uo.*, 17–23.

gú makrogazdasági területen,²⁵ Trump azonban 4%-os GDP-növekedést és a hazai termelő, feldolgozó és szolgáltató szektor megerősítését, valamint 10 év alatt 25 millió munkahely teremtését ígérte kampányában.²⁶

A republikánus kormányzatoktól máskor sem idegen gazdaságélénkítő eszközök – a versenyképesség fokozásának céljával a szabályozottság csökkentése, célzott adócsökkentés, nagyobb hazai energiatermelés és ehhez kapcsolódóan a környezetvédelmi szabályozás lazítása – mellett megjelenik a szövetségi és tagállami fizikai és digitális infrastruktúra fejlesztése, a szállítási és energetikai infrastruktúra korszerűsítése és a technikai-mérnöki területen nagyobb hozzáadott értéket előállító munkaerő képzése. A Trump-adminisztráció egyértelműen a gazdasági növekedés nagyarányú ösztönzésében, valamint a külkereskedelmi mérleg javításában,²⁷ az amerikai áruk és szolgáltatások fejlődő és ipari országokba történő intenzívebb exportjában látja a makrogazdasági és államháztartási problémák potenciális ellenszerét (így a 20 ezer milliárd dollárra rúgó államadósság csökkentésének lehetőségét).²⁸

A prosperitás kiterjesztésének aktív külpolitikai „lába” a külgazdasági kapcsolatok átértékelése, ami már 2017 során az amerikai külpolitika talán legnagyobb változását hozta (a klímapolitika mellett) a multilaterális regionális szabadkereskedelmi megállapodások (TPP, TTIP)²⁹ feladásával. E téren nem nevezhető új elemnek, de kétségtelenül nagyobb hangsúlyt kapott az amerikai áruk és szolgáltatások, illetve befektetések gazdasági „behatolási képességének” és versenyképességének megerősítése a világ valamennyi térségében. A stratégia ezzel nyílt versenyhelyzetben állítja szembe az Egyesült Államokkal mind a „zárt” kereskedelmi blokkokat (ilyennek tekinthetjük az Európai Uniót), mind a rivális gazdasági szereplőket, amelyek befektetéseikkel, infrastruktúra-fejlesztési projektjeikkel és akár közvetlen állami politikai támogatással formált kereskedelempolitikájukkal Donald

²⁵ Így például az amerikai gazdaság történetének harmadik leghosszabb bővülési periódusában van (bár a bővülés lassú ütemű, 2-3% közötti); 2009 óta folyamatosan csökken a munkanélküliség (2017 júniusában már csak 4,4%-on állt); stabilan alacsony az infláció (2017-ben 1,7%) stb. Lásd: Patti DOMM: Goldman says this may become the longest economic expansion in history, [online], 2017. 05. 08. Forrás: Cnbc.com [2018. 01. 10.]; Nicolaci Da COSTA: The US economy is on the verge of breaking 2 records – but only one is good news, [online], 2017. 07. 19. Forrás: Businessinsider.com [2018. 01. 10.]; Heather LONG: Fed official: U.S. economy finally back to normal, [online], 2017. 03. 29. Forrás: Money.cnn.com [2018. 01. 10.]; Kimberly AMADEO: US Economic Outlook: For 2018 and Beyond, [online], 2018. 01. 01. Forrás: The-Balance.com [2018. 01. 10.]; Development in Individual OECD and Selected Non-Member Economies – United States, [online], 2017. 11. Forrás: Oecd.org [2018. 01. 10.].

²⁶ Donald Trump's economic promises, [online], 2016. 11. 09. Forrás: BBC.com [2018. 01. 10.].

²⁷ Az amerikai külkereskedelmi mérleg 50,5 milliárd dolláros negatívumot mutatott 2017 novemberében, amely 2012 januárja óta a legmagasabb érték – annak ellenére, hogy mind az import, mind az export rekordértékeket döntött –, elsősorban a fogyasztási cikkek és infokommunikációs eszközök, valamint a kőolaj behozatala miatt az import értéke jelentősen meghaladja az exportét. United States Balance of Trade, [online], 2018. 01. Forrás: Tradingeconomics.com [2018. 01. 10.].

²⁸ Debt and Deficit Facts, [online], 2018. 01. Forrás: Usgovernmentspending.com [2018. 01. 10.].

²⁹ TPP: *Csendes-óceáni Partnerség (Trans-Pacific Partnership)*, TTIP: *Transzatlanti Kereskedelmi és Beruházási Partnerség (Transatlantic Trade and Investment Partnership)*.

Trump értelmezésében „unfair” előnyökhöz jutnak az amerikai vállalatokkal szemben.³⁰ Ennek ellenszerét az elnök a bilaterális kereskedelmi megállapodásokban és a multilaterális megállapodások „újrátárgyalásában” látja.

Külön hangsúlyt fektet a stratégia a nemzetbiztonság számára meghatározó technológiai-innovációs bázis (*National Security Innovation Base – NSIB*) védelmére, amiben kiemelt cél a szellemi tulajdon és szabadalmak védelme, a technológiai tudásbázishoz (egyetemekhez, kutatóközpontokhoz) való hozzáférés szigorítása (még külföldi diákok, kutatók tanulmányai tekintetében is), valamint a külföldi hírszerzési tevékenység hatékonyabb korlátozása.

„Energiadominancián” az NBS azt érti, hogy az Egyesült Államok a globális energia-rendszerben központi szerepet betöltő állammá lépjen elő, amely termelőként, fogyasztóként és technológiai innovációi révén biztosítani tudja, hogy az ország energetikai téren független, energiahálózata ellenállóképes, a nemzetközi energiapiac pedig szabadon hozzáférhető és stabil legyen. Mindez nem véletlen, hiszen a hazai kitermelésében éppen rekordot döntő kőolaj-kitermelés³¹ és folyamatosan bővülő földgáztermelés (valamint LNG-export)³² egyrészt az amerikai import csökkenését és az önellátás erősítését, másrészt a nemzetközi piacon egyre erősebb exportjelenlétet jelent, amihez hozzátartozik az energiapiacokhoz való hozzáférés is (elsősorban Európa és az LNG vonatkozásában).

3. A béke erő általi megőrzése³³

Az Egyesült Államok stratégiai világnézetét áttekintő rész egy nemzetállamok által uralt kompetitív világot tár elénk, amelynek továbbra is amerikai vezetéssel kell működnie. A stratégia „az Egyesült Államok kompetitív előnyeinek megújítását” tűzi ki célul, amelyvel azt a – részben az elnök világnézetében központi helyet elfoglaló, részben a világpolitikai realitásokat is tükröző – helyzetet kellene ellensúlyozni, hogy az 1990-es évekhez képest az amerikai vezető szerep egyes hatalmi pillérjei meggyengültek, miközben több területen kihívók jelentek meg, akik a gyors technológiai fejlődés következtében komolyabb kihívást tudnak intézni az Egyesült Államokkal szemben, mint azt a „stratégiai önelégültség” időszakában Washington feltételezte. Az NBS értékelése szerint téves volt az az amerikai feltételezés, hogy amennyiben a felemelkedő hatalmakat és a riválisokat segítik a poszthidegháborús nemzetközi rendszerbe történő beilleszkedésben, biztosítják számukra a szerepvállalás lehetőségét a nemzetközi szervezetekben és a fejlődés lehető-

³⁰ Jegyezzük meg, naivitás lenne azt feltételezni, hogy egy ország politikai vezetése – amennyiben van ehhez eszköze – termelőit és kereskedőit ne próbálná támogatni, kedvezőbb versenyhelyzetbe hozni a külgazdaság valamennyi területén. Ennek módszerei azonban sokfélék lehetnek a „gazdasági lábnyom” megerősítésétől (külképviselő fenntartása, gazdaságpolitikai vezetők látogatásai, közös kereskedelmi testületek létrehozása, a külföldi befektetések állami támogatása például hitelekkel) szabadkereskedelmi (például a behozatali vámokat csökkentő vagy importszabályozást egyszerűsítő) megállapodásokon át a politikai-gazdasági nyomásgyakorlásig, a korrupciós lehetőségek kiaknázásáig és a gazdasági zsarolásig (például energiahordozók árának megszászításakor). Az NBS ilyen szürke eszközöket vél felfedezni például kínai és orosz részről, és ezekkel szemben lépne fel.

³¹ Liz HAMPTON: U.S. oil industry set to break record, upend global trade, [online], 2018. 01. 16. Forrás: Reuters.com [2018. 01. 16.].

³² U.S. Natural Gas Supply Consumption, and Inventories, [online], 2018. 01. Forrás: Eia.gov [2018. 01. 16.]. LNG: cseppfolyósított földgáz (*liquefied natural gas*).

³³ The National Security Strategy of the United States – 2017, *i. m.*, 25–35.

ségét a nemzetközi kereskedelem által, akkor azok érdekeltté válnak a nyugati ihletésű norma- és intézményrendszer fenntartásában, és jó szándékú, együttműködő, megbízható partnerekké válnak. Mivel ez kudarcot vallott, az egyes hatalmi pillérek megerősítésével Donald Trump a vetélytársakkal és ellenfelekkel erőpozícióból kíván(na) tárgyalni, keresve az együttműködés lehetőségeit is – bármilyen potenciális agressziót elrettentve, a támadások ellen hatékonyan védekezve, a versenytársakkal pedig megelőzve a konfliktusok el-mérgesedését, így megőrizve a békét. Washington a poszthidegháborús korszak hegemon hatalmaként lényegében ezzel belátta, hogy ahol nem tölt be vezető szerepet, ott mások teszik azt meg – az NBS ezt azzal teszi markánsabbá, hogy kifejezetten „rossz szándékú szereplőkről” beszél, amelyek „az Egyesült Államok kárára töltik be az így keletkezett űrt”.³⁴

A nemzetközi rendszert az NBS szerint a nagyhatalmi verseny visszatérése jellemzi, amelyben Kína és Oroszország – konkrétan nevesítve – csökkenteni akarják az amerikai geopolitikai előnyöket (például gyengíteni szövetségi rendszerét) és globális jelenlétet (területmegtagadó és hozzáférést gátló technológiák és harceljárások fejlesztésével), arra törekedve, hogy az amerikai erők ne tudjanak a világ bármely térségében szabadon megjelenni és hatékonyan befolyásolni az eseményeket.

Ugyancsak minőségi változást hoztak napjainkra a hagyományostól eltérő hatalmi eszközök alkalmazásában rejlő lehetőségek, a kibertámadások és a destabilizáció. Ezekkel olyan stratégiai hatású támadás intézhető az Egyesült Államok – és szövetségesei ellen –, amelyek nukleáris eszközök használata nélkül is megbéníthatják gazdaságuk működését és akadályozhatják katonai erőik mozgósítását, használatát. Ennek következtében az elrettentés komplexebbé és nehezebbé vált³⁵ olyan ellenfelekkel szemben, amelyek a nemzetközi jogi normákat megkerülve, a háborús küszöb alatt operálva, az amerikai cselekvési potenciált fokozatosan erodálva igyekeznek megváltoztatni a nemzetközi status quót.

Az amerikai érdekekkel szemben így három eltérő kaliberű elsődleges kihívást azonosít a dokumentum, amelyek más-más szinten és jelleggel jelentenek kihívást.

1. Kína és Oroszország revizionista hatalmakként olyan világrend kialakításán munkálkodnak, amely az értékek és érdekek szintjén is ellentétes az amerikaival. Kína eszerint ki akarja szorítani az Egyesült Államokat a csendes-óceáni térségből, ki kívánja terjeszteni állami irányítású gazdasági modelljét, és megpróbálja saját érdekei mentén átalakítani a térség erőviszonyait. Oroszország megpróbálja visszaállítani nagyhatalmi szerepét és saját érdekszférát próbál kialakítani határai mentén; egyúttal gyengíteni akarja az amerikai befolyást a világban; valamint megpróbálja fellazítani az amerikai szövetségi rendszert, mivel a NATO-ra és az Európai Unióra fenyegetésként tekint. A két kihívás közül Kína a gazdasági-technológiai, belbiztonsági, katonai dimenzióban is megjelenik rendszerszintű kihívóként, míg Oroszország elsősorban katonai és destabilizáló – befolyásoló tevékenységével regionális kihívást jelent. A kínai és orosz kihívás egyértelmű regionális fókusszal bír: az indiai–csendes-óceáni

³⁴ The National Security Strategy of the United States – 2017, *i. m.*, 3.

³⁵ A nukleáris elrettentési képességgel kapcsolatban a stratégia azt rögzíti, hogy az nem képes minden konfliktus megelőzésére, azonban megakadályozhatják az ország elleni nukleáris támadást, nem nukleáris stratégiai támadásokat és a nagyméretű hagyományos agressziót. Az amerikai nukleáris képességeknek nem kell felülmúlniuk a lehetséges ellenfelek arzenálját, azonban hiteles elrettentő erőt kell képviselniük, amely több mint harminc szövetséges és partner-államra is kiterjedő védelmet biztosít.

térség és az orosz „közel-külföld” (Kelet-Európa, Közép-Ázsia) azonban megjelenik az amerikai kontinens (Kuba, Venezuela) és Afrika vonatkozásában is.

2. Alacsonyabb szintű, regionális fókuszú fenyegetést jelentenek a nemzetközi normákat nyíltan megszegő „lator államok”: Irán terrorcsoportok támogatásával, nukleáris és ballisztikusrakéta-programjával, míg Észak-Korea kemény diktatúrájával, illetve nukleáris és ballisztikusrakéta-programjával került fel erre a listára.
3. Nem állami eredetű kihívásként jelennek meg a dzsihadista terrorszervezetek – az úgynevezett „Iszlám Állam” és az al-Káida –, amelyek továbbra is globális fenyegetést jelentenek, és fontos stratégiai pontokon alakítottak ki helyi szervezeteket.

Az NBS értékelését a Nemzeti Védelmi Stratégia is megerősíti – egyben pontosítja. Eszerint az Egyesült Államok biztonságára és jólétére a legfontosabb kihívást a hosszú távú stratégiai verseny újjáéledése jelenti az NBS által „revizionistának” nevezett hatalmakkal, azaz Kínával és Oroszországgal. A két ország ugyanis saját autoriter berendezkedésével összhangban igyekszik formálni a világrendet, és vétőhatalmat próbál szerezni más országok döntései felett gazdasági, diplomáciai és biztonsági téren.³⁶

E versengő, konfrontatív nemzetközi rendszerben az amerikai érdekeket valamilyen – politikai, gazdasági, katonai – hatalmi eszköz összehangolt alkalmazásával igyekeznek érvényesíteni. Ebben a szövetségesekre és partnerekre is számítanak, megerősítve Donald Trump korábbi elvárásait „közös akaratukat demonstrálva, képességeikkel hozzájárulva a fenyegetések elleni közös fellépésben”.³⁷ Az amerikai önerő tekintetében katonai téren a stratégiai célkitűzés a „túlerő” (*overmatch*) fenntartása, azaz olyan amerikai képességek kialakítása, amelyek pusztítókéességükben felülmúlják az ellenfeleket, így a károkozás lehetőségének hiteles felmutatásával elrettentik az ellenséget (*deterrence by punishment*) – és akkor is képesek erre, ha az amerikai dominancia a különböző (légi, tengeri, űr- stb.) hadszíntereken nem biztosított. A nagy pusztító és védelmi képességű haderőt ki kell egészítenie a felkészültségben és az ellenállóképességben gyökerező politikai és társadalmi szándéknak, amely által az is egyértelművé válik bármely potenciális ellenség számára, hogy céljait még sikeres első csapás esetén sem lenne képes elérni, mert az amerikai társadalom és intézményrendszer képes talpra állni és folytatni a küzdelmet, míg a katonai célok elérése is túlzottan nagy árat követelne (*deterrence by denial*). Katonai téren fennmaradt az irreguláris hadviselési képesség megőrzésének célja, ugyanakkor kiegészült a hagyományos háborús küszöb alatti műveletek végrehajtására történő felkészülés feladataival, ami egyértelműen az ukrajnai hibrid háborús tapasztalatokon alapul.³⁸

Ebből indul ki a Nemzeti Védelmi Stratégia is, amely rámutat, hogy azután, hogy az Egyesült Államok évtizedekig minden hadműveleti szintéren páratlan előnyt élvezett és általánosságban ott és akkor volt képes katonai erőit telepíteni, amikor akarta, mára a szárazföldön, légtérben, a tengereken, az űrben és a kibertérben is komoly vetélytársak jelentek meg, amelyek egyre pusztítóbb támadásokat képesek végrehajtani a közvetlen

³⁶ Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America, *i. m.*, 2.

³⁷ The National Security Strategy of the United States – 2017, *i. m.*, 26.

³⁸ Részleteiben lásd: András RÁCZ: Russia's Hybrid War in Ukraine. Breaking the Enemy's Ability to Resist, [online], *FIIA Report*, 43. Finnish Institute of International Affairs, Helsinki, 2015. [2018. 01. 16.].

harcérintkezések során, a tengerentúlon és akár amerikai területen is. A gyors technológiai fejlődés – fejlett számítási és adatbázis-elemzési kapacitások, mesterséges intelligencia, automatizálás, robotizálás, irányított energiafegyverek, hiperszonikus fegyverek és biotechnológia –, valamint a háború megváltozó jellege az amerikai honi területeket is sebezhetővé teszi akár a háborús küszöb alatti tevékenységgel.³⁹

4. Az amerikai befolyás kiterjesztése⁴⁰

A globális amerikai jelenlét egyik kiemelkedő támasza az Egyesült Államok páratlan szövetségi rendszere, amely érték- és érdekalapú közösséget képez – ezt az új stratégia is megerősíti. Azon túl, hogy a liberális demokráciát és piacgazdaságot mint politikai és gazdasági modellt követendő példának (egyben a politikai és vallási elnyomó rendszerekkel szembeni alternatívának) tekinti a partnerállamok számára is, az amerikai fejlesztési és segélyezési politika előnyeit, nem kevésbé a közvetlen katonai támogatás eszközeit is azon államok számára helyezi kilátásba, amelyek együttműködnek az Egyesült Államokkal. Felfogásában ez nem különbözik az amerikai külpolitika hagyományaitól (más államokétól sem), azonban két tekintetben komolyabb hangsúlyt helyez erre az elemre: egyrészt nyíltan feltételelessé teszi azokat (a trumpi tranzakcionális külpolitika szellemében), másrészt perspektivikusan az együttműködési hajlandóságot a gyümölcsöző gazdasági kapcsolatok ígéretével és instabil partnerek esetén a stabilizációs erőfeszítések támogatásával „jutalmazza”.

Ezt a relációt globálisan egyértelműen Kína és Oroszország ellenében a „pozitív kapcsolatokért folytatott versenyként” írja le, amelyben az Egyesült Államok alternatívát kínál a rivális nagyhatalmak „függőséget kialakító, államilag irányított befektetéseivel szemben, amelyek hatására a fejlődő országok gyakran még rosszabb helyzetbe kerülnek”.⁴¹ A stratégia még azt is hozzáteszi, hogy Washington „a gazdasági kapcsolatokkal nem csupán a piacokhoz való hozzáférést kívánja elérni, hanem hosszú távú kapcsolatot alakít ki a közös gazdasági és biztonsági érdekek megvalósítása érdekében...”,⁴² és „...olyan modellt kíván kialakítani, ami szabadpiaci szabályozáson, fair és kölcsönös kereskedelmi kapcsolatokon, a magánszektor részvételén és a jog uralmán alapul”.⁴³

Az NBS alapján az Egyesült Államok az erős partnerekbe helyezi bizalmát, amelyek közül azok kerülnek előtérbe, amelyek demonstrálják, hogy az amerikai érdekekkel összhangban cselekednek. Közös biztonsági érdekek esetén pedig Washington fenntartja a törékeny államok, gyenge kormányzatok közvetlen támogatásának lehetőségét – formálisan tehát e téren nem tervez változtatást, ugyanakkor elképzelhető, hogy kritikusabb szemlélettel mérlegeli e kapcsolatokat, mint az Pakisztán esetében a napokban ismét megtörtént a biztonsági célú pénzügyi támogatás felfüggesztésével.⁴⁴

³⁹ Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America, *i. m.*, 3.

⁴⁰ The National Security Strategy of the United States – 2017, *i. m.*, 37–42.

⁴¹ Uo., 38.

⁴² Uo.

⁴³ Uo.

⁴⁴ Washington a dél- és közép-ázsiai terrorszervezetek, nevesítve a talibán és a Hakkáni Hálózat elleni hatékony fellépés „elmulasztása” miatt függesztette fel a támogatás folyósítását. Kathy GANNON – Zahar KHAN: Pakistan: U.S. Decision to Suspend Military Aid 'Not Good' for Peace, [online], 2018. 01. 05. Forrás: Time.com [2018. 01. 16.].

A multilaterális szervezetek és a Trump elnök kétoldalú, tranzakcionális kapcsolatokat előtérbe helyező külpolitikai gyakorlata az elmúlt egy év egyik legtöbbet vitatott kérdése volt, nem csupán az Egyesült Nemzetek Szervezetének általános bírálata vagy a multilaterális kereskedelmi megállapodások már említett elhagyása vagy újratárgyalási szándéka miatt, hanem a közvetlen politikai-katonai szövetségi rendszer (a NATO) kapcsán is. A stratégia e kérdésben nem oldja fel a kettősséget: miközben megerősíti a (liberális) nemzetközi rendszer normáinak megőrzésére hivatott szervezetek szükségességét, amelyek az amerikai nép biztonságához és jólétéhez is hozzájárulnak, Trump elnök 2017-es véleményéhez híven e szervezetek között is prioritási sorrend felállítását helyezi kilátásba aszerint, hogy az amerikai érdekeket melyekben tudják jobban, illetve kevésbé érvényesíteni. A globális pénzügyi fórumok – Nemzetközi Valutaalap, Világbank, Kereskedelmi Világszervezet – reformját az „unfair kereskedelempolitikák” szankcionálása, valamint a gazdasági fejlődést elősegítő infrastrukturális fejlesztések finanszírozása irányába igyekeznek terelni, és ezekben is felfedezhető az Oroszország- és Kína-ellenes él, illetve befektetési-finanszírozása alternatívák felkínálásának szándéka.

Regionális célok⁴⁵

A Trump elnök „elvek vezérelte realizmusa”⁴⁶ által áthatott új Nemzeti Biztonsági Stratégia készítői már a dokumentum bevezetőjében rögzítik, hogy nem valamely ideológia, hanem az elérni kívánt eredmények oldaláról közelítenek és határozzák meg az amerikai biztonsági célkitűzéseket.⁴⁷ Regionális kontextusban ez egyértelműen az Egyesült Államok számára kedvező regionális hatalmi egyensúlyok megőrzését jelenti, amellyel szemben az indiai-csendes-óceáni térségben, Kelet-Európában és a Közel-Keleten is konkrét geopolitikai és ideológiai kihívókat azonosítanak.

Indiai–csendes-óceáni térség⁴⁸

Délkelet- és Kelet-Ázsiában Kína gazdasági-politikai hatalmi törekvéseivel szemben pozicionálja magát az Egyesült Államok, és e tekintetben érhető tetten a stratégia egyik komoly hangsúlyváltózása: Kínát immár nem a liberális nemzetközi rendszer felelős tagjának (*responsible stakeholder*) tekinti, hanem e norma- és intézményrendszer bomlasztójának. A térségben az NBS szerint a Kínai Népköztársaság gazdasági ösztönzőkkel és büntetésekkel, befolyásolási műveletekkel és a katonai fenyegetés lehetőségével játszva igyekszik együttműködésre bírni a kisebb államokat. Ezt erőteljes haderő-modernizáció és a Dél-kínai-tengeren épített mesterséges szigetek militarizálása támasztja alá.

⁴⁵ The National Security Strategy of the United States – 2017, *i. m.*, 45–53.

⁴⁶ Részleteiben lásd: CSIZMAZIA: *i. m.*

⁴⁷ The National Security Strategy of the United States – 2017, *i. m.*, 1.

⁴⁸ Jelzésértékű, hogy a korábbi ázsiai csendes-óceáni térséget (*Asia-Pacific*) az új NBS kiszélesíti, és az Indiai-óceán térségét is belefoglalja (*Indo-Pacific*), ezáltal a felemelkedő regionális nagyhatalmat (és az Egyesült Államok partnerét), Indiát is ide sorolva, a súlypontot pedig Délkelet-Ázsia felé csúsztatva. A szimbolizmus mellett konkrét üzenet lehet a Kínával szembeni ellensúly képzése India és a többi délkelet-ázsiai kisebb ország közös fellépése által, valamint a szembenállás „tengeri dimenziójának” nyomatékosítása, aminek részben a szabad tengeri hajózás fenntartása, részben az amerikai haderőfejlesztés (flottafejlesztés) szempontjából lehet jelentősége.

A Védelmi Minisztérium által kiadott Nemzeti Védelmi Stratégia még konkrétan és keményebben fogalmaz: „Kína haderő-modernizációval, befolyásolási műveletekkel és ragadozó gazdaságpolitikával kényszeríti a szomszédos államokat és alakítja át az indiai–csendes-óceáni térséget saját előnyére. Ahogy Kína gazdasági és katonai felemelkedése folytatódik és átfogó hosszú távú nemzeti stratégiája nyomán egyre nagyobb hatalomra tesz szert, olyan haderő-modernizációt fog végrehajtani, amely rövid távon az indiai–csendes-óceáni térségben regionális hegemoniát teremt számára, a jövőben pedig megkérdőjelezi az Egyesült Államok globális elsőségét és átveszi helyét.”⁴⁹

Ezzel szemben Washington „kollektív választ kíván adni, amely tiszteletben tartva a térség államainak szuverenitását és függetlenségét fenntartja a regionális rendet.”⁵⁰ A partnerállamok közül nevesítve szerepel az amerikai–japán–indiai–új-zélandi négyoldalú együttműködés megerősítése, amely államok közül Japánt „kritikus fontosságú szövetségesnek”, Indiát „stratégiai partnernek”, Új-Zélandot „kulcsfontosságú partnernek” nevezik.⁵¹ Az NBS megerősíti a szövetséget Dél-Korea vonatkozásában is, amely „erősebb, mint valaha”⁵² – ezzel szemben Észak-Korea nukleáris, ballisztikusrakéta- és kibertvékenységét globális fenyegetésnek értékeli, amelyre globális választ kell adni. Fontos szövetséges – és piac az amerikai termékek és szolgáltatások számára – a Fülöp-szigetek és Thaiföld, míg Vietnam, Indonézia és Malajzia egyre nagyobb mértékben válnak az Egyesült Államok biztonsági és gazdasági partnereivé. Az elnök személyes álláspontjához képest talán meglepő, de a multilaterális Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetségéről (*Association of Southeast Asian Nations – ASEAN*) és az Ázsiai és Csendes-óceáni Gazdasági Együttműködésről (*Asia-Pacific Economic Cooperation – APEC*) mint a regionális architektúra központi elemeiről tesz említést az NBS.

A jól láthatóan a kínai stratégiai terjeszkedést ellensúlyozni kívánó amerikai célkitűzések között szerepel a tengeri kereskedelmi útvonalak szabad átjárhatóságának fenntartása, a térségbeli infrastruktúra-fejlesztési programok átlátható finanszírozásának fokozása és a kereskedelem akadálymentességének megőrzése. Mindezt gazdasági téren „fair és kölcsönös kétoldalú kereskedelmi megállapodásokkal”⁵³ kívánják biztosítani. Biztonsági téren az előretolt katonai jelenlét fenntartása a cél, amellyel képesek elrettenteni és – amennyiben szükséges – legyőzni bármilyen ellenséget. A térség államaival fennálló biztonsági és védelmi együttműködések szorosabbra fűzésének szándékát ezek tartalmának lehetséges bővítése is tükrözi: Japánnal és Dél-Koreával a területvédelemre képes rakétavédelmi technológia megosztása, Tajvannal az „egy Kína-elv” fenntartásával a védelmi kötelezettség teljesítése, a többi állammal pedig a védelmi-katonai, hírszerzési és rendvédelmi együttműködés fejlesztése.

⁴⁹ Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America, *i. m.*, 4.

⁵⁰ The National Security Strategy of the United States – 2017, *i. m.*, 46.

⁵¹ Uo.

⁵² Uo.

⁵³ Uo.

Európa

Európa az Egyesült Államok legnagyobb kereskedelmi partnere, az európai szövetségesek az amerikai értékalapú külpolitika és geopolitikai érdekek (többnyire) szilárd támogatói. Európa esetében a geopolitikai-ideológiai fenyegetést Oroszország testesíti meg,⁵⁴ amely „felforgató tevékenységgel” igyekszik gyengíteni a transzatlanti közösség és az európai kormányzatok egységét, valamint az Egyesült Államok elkötelezettségének hitelességét a kontinensen, emellett akár katonai erő használatától sem riadt vissza, amikor megsértette a térség államainak szuverenitását. Az NVS ez esetben is keményebben fogalmaz: „Oroszország vétőhatalmat próbál szerezni a szomszédságában található országok kormányzati, gazdasági és diplomáciai döntéseit illetően, próbálja bomlasztani a NATO-t, valamint az európai és közel-keleti biztonsági és gazdasági struktúrákat saját előnyére megváltoztatni.”⁵⁵

További destabilizáló tényezőként értékeli az NBS az Európába irányuló migrációt, és közös transzatlanti fenyegetésként a szélsőséges iszlamista szervezeteket.

A Nemzeti Biztonsági Stratégia megerősíti a NATO és az európai szövetségesek melletti elkötelezettséget és kollektív védelmi garanciákat. Ugyanakkor ismét egyértelműen jelzi az amerikai elvárásokat: a szövetségesek vállaljanak nagyobb felelősséget biztonságuk garantálásában – és számszerűsítve is rögzíti a nemzeti össztermék (GDP) 2%-os ráfordításának, ezen belül 20% katonai képességfejlesztési és modernizációs kiadásnak a célkitűzését, amit a NATO-tagállamok állam- és kormányfői a szövetség newporti csúcstalálkozásán konszenzussal elfogadtak a 2024-ig terjedő időszakra vonatkozóan, megvalósítása pedig halad.⁵⁶

A térséggel kapcsolatos amerikai érdekek között említést érdemel még az előretolt katonai jelenlét, a globális (például közel-keleti) műveletekhez biztosított logisztikai háttér biztosítása, az európai katonai hozzájárulások a közös műveletekhez – valamint új elemként az energetikai együttműködés lehetősége, összhangban az amerikai energiaexporthoz kapcsolódó érdekekkel.

Közel-Kelet

A Közel-Keleten az iráni befolyásnövelés és regionális nagyhatalmi rivalizálás, az ezzel együtt jelen lévő államkudarok és a dzsihadista ideológia terjedése, valamint a társadalmi-gazdasági stagnálás komplex problémái szülnék olyan kihívásokat, amelyekre Washingtonnak is reagálnia kell. Ugyanis megtanulta, hogy „sem a demokratikus átalakulás erőltetése, sem a térségből való kivonulás nem mentesítheti az Egyesült Államokat e problémák hatásaitól”,⁵⁷ mivel rivális hatalmak töltik be azt a hatalmi űrt, ami a meg-

⁵⁴ A Kínai Népköztársaság Európa vonatkozásában is megjelenik, mint „unfair kereskedelmi gyakorlatával és kulcsfontosságú ipari szektorokba, [nemzetbiztonsági szempontból – kiegészítés a szerzőtől] érzékeny technológiákba és infrastruktúrafejlesztésbe történő befektetésekkel stratégiai jelenlétét megalapozni kívánó” szereplő. The National Security Strategy of the United States – 2017, *i. m.*, 47.

⁵⁵ Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America, *i. m.*, 4.

⁵⁶ Csikó Tamás: Hol a pénz? A NATO védelmi kiadási trendjei és a közös teherviselés kérdései, [online], *SVKK Elemzések*, 2017/2. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2018. 01. 17.].

⁵⁷ The National Security Strategy of the United States – 2017, *i. m.*, 48.

gyengült államok és elhúzódó regionális konfliktusok nyomán keletkezett a Közel-Keleten (elsősorban Irak, Szíria, Jemen sorolható ide).

Irán hatalmának növekedése kapcsán az NBS egyértelműen leszögezi, nem engedhető meg, hogy egy, az Egyesült Államokkal ellenséges hatalom dominálja a Közel-Keletet, ezért ellensúlyozni kell az iráni törekvéseket – a regionális szövetségeseken (proxykon) keresztül vívott konfliktusokban, az ország ballisztikusrakéta-programja, valamint a hírszerző és kiberműveletek terén egyaránt. A regionális kihívások és az iráni–izraeli szembenállás kapcsán Washington álláspontja az, hogy „nem Izrael a térség problémáinak oka”.⁵⁸ Az ellensúlyozásban a Perzsa-öböl Menti Együttműködési Tanács (*Gulf Cooperation Council – GCC*) államaira és a stabilizálandó Irakra számítana Washington, ugyanakkor térségbeli legerősebb szövetségesét, Szaúd-Arábiát, valamint az arab–izraeli béke megőrzésében kulcsfontosságú Egyiptomot egyetlen helyen, gazdaságuk modernizációjának támogatásával kapcsolatban említi az NBS.

A nem állami eredetű fenyegetések terén a dzsihadista terrorizmus, kiemelten az Iszlám Állam és az al-Káida szerepel a stratégiában – ugyanakkor Iránt is említették mint a terrorizmus legnagyobb állami támogatója a libanoni Hezbollah kapcsán.

A Washington számára kedvező regionális erőegyensúly megőrzésének (visszaállításának) eszköze az amerikai mozgásszabadság megőrzése a térségben, a helyi partnerek támogatása intézményfejlesztés révén (tanácsadókkal) rendvédelmi, terrorizmusellenes és felkelésellenes tevékenységeik során. A partnerállamoknak rakétavédelmi technológia biztosítását is kilátásba helyezi az NBS.

Dél- és Közép-Ázsia

A Közel-Kelettől a Kaukázuson át az indiai–csendes-óceáni térségig terjedő terrorista fenyegetés, valamint a térség két nukleáris hatalma, Pakisztán és India adja Dél- és Közép-Ázsia jelentőségét az Egyesült Államok számára, míg a közép-ázsiai államoktól az orosz, a dél-ázsiaiaktól a kínai befolyással szembeni ellenállást is elvárna. A „fenyegetésekkel arányos” amerikai jelenlét a helyi szereplők belső stabilitása és a partnerállamok eredményes fellépése teszi lehetővé, amelyek közül Indiától az Indiai-óceán térségében vezető szerepet, Pakisztántól pedig nukleáris eszközeinek felelős ellenőrzését és egyértelmű terrorizmusellenes fellépést várna el Washington. India esetében a nagyobb gazdasági szerepvállalást is támogatnák, különösen a fejlesztési és infrastrukturális beruházások esetében, ami mögött ismételtelen könnyű felfedezni a Kína-ellenes élt.

Afganisztán vonatkozásában a kormányzat legitimitásának fokozása, a biztonsági erők további megerősítése és a közös terrorellenes fellépés továbbra is az Egyesült Államok feladatai között szerepel.

⁵⁸ Uo., 49.

A nyugati félteke

Az Egyesült Államok „hátsó udvarában”, az amerikai kontinens államai esetében a nem állami kihívások (szervezett bűnözés, kábítószer-termelés és -kereskedelem, korrupció), néhány Amerika-ellenes politikai-ideológiai berendezkedésű állam (Kuba, Venezuela) és külső nagyhatalmak „behatolása” jelent különböző mértékű kihívásokat Washington számára. A „versenyársak”, amelyek meg tudták alapozni jelenlétüket a közvetlen amerikai érdekszférában, ez esetben is Kína és Oroszország: előbbi gazdasági téren (import-megállapodásokkal és nyersanyag-felvásárlással), utóbbi politikai-katonai téren (Kuba és Venezuela támogatásával). E törekvésekkel szemben az NBS egyszerűen a nem együttműködő kormányok „elszigetelését”⁵⁹ helyezi kilátásba.

Mint az elmúlt évben láthattuk, ebben a térségben igyekezik a Trump-adminisztráció elsőként érvényesíteni gazdasági túlhatalmát a kereskedelmi kapcsolatok „fair és kölcsönös” jellegének erősítése tekintetében a multilaterális megállapodások – így az Észak-amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény (*North American Free Trade Agreement – NAFTA*) újra tárgyalásának igényével⁶⁰ – egyelőre áttörés és megállapodás nélkül.⁶¹

Afrika

A stratégiában legkisebb szerepet kapó kontinenst továbbra is az „ígéretes és tartós kihívások” jellemzik: egyes dinamikusan fejlődő gazdaságú országok és a gyorsan növekedő népesség piacokat teremthet az amerikai termékeknek és szolgáltatásoknak, ugyanakkor a számos gyenge állam, a sokféle erős korrupció és a szélsőséges mozgalmak, dzsihadista csoportok biztonsági fenyegetést is jelentenek.

Ezzel szemben az NBS is felismeri, hogy Kína mára a kontinens legnagyobb kereskedelmi partnerévé vált és egyaránt növeli gazdasági, valamint katonai jelenlétét. Az amerikai szerepvállalás megerősítésére azonban semmi nem utal: intézményi reformok támogatását, a humanitárius válságok esetében segélyezési hozzájárulást helyez kilátásba – azzal kiegészítve, hogy amennyiben a helyi politikai elit korrupciója ezt veszélyezteti, az Egyesült Államok kész szankcionálni őket, és ha szükséges, fel is függeszti a támogatást.

Az együttműködő afrikai államok esetében is látható az a szándék, hogy a közvetlen támogatás helyét egyre inkább a helyi intézményi kapacitásokra építő partnerség váltsa fel gazdasági és biztonsági téren egyaránt. A legfontosabb feladatok a terrorellenes együttműködés, az ember-, kábítószer- és fegyverkereskedelem, illetve -csempészet megállítása.

⁵⁹ The National Security Strategy of the United States – 2017, *i. m.*, 51.

⁶⁰ Summary of Objectives for the NAFTA Renegotiation, [online], 2017. 07. 17. Forrás: Ustr.gov [2018. 01. 17.].

⁶¹ Az amerikai-kanadai-mexikói háromoldalú tárgyalások hatodik köre 2018. január 23–28. között folytatódik Montréalban. Alexander PANETTA: U.S. Releases updated list of tough NAFTA negotiation objectives as talks resume, [online], 2017. 11. 17. Forrás: TheStar.com [2018. 01. 17.]; Trump says terminating NAFTA would yield the ‘best deal’ in renegotiations, [online], 2018. 01. 17. Forrás: TheStar.com [2018. 01. 17.].

A stratégia értékelése: folytonosság, új hangsúlyok és önellentmondások

Donald Trump elnökségének népszerű olvasata ellenére kül- és biztonságpolitikai téren a 2017. decemberi Nemzeti Biztonsági Stratégiát nem tekintjük stratégiai töréspontnak. Az NBS egyes elemei folytonosságot mutatnak a Barack Obama alatt kiadott utolsó, 2015-ös stratégiával, de egyes elemek a 2010-es (Obama), sőt a 2002-es (Bush) stratégiákkal is. Így például a nemzetközi normákat nyíltan megszegő „lator államok” (Észak-Korea, Irán) visszaszorítása, a nemzetközi terrorellenes fellépés feladatai és az együttműködésért „cserébe” a partnerállamok célzott államépítési-intézményfejlesztési (pénzügyi-katonai-rendvédelmi) támogatása az ezredforduló utáni időszakról az amerikai külpolitikai stratégia pilléreit képezik. Még a 2017-es dokumentumban leginkább szembevetendő elemnek, Kína korlátozásának és ellensúlyozásának is volt előzménye a 2015-ös NBS-ben, amikor még „a stabil, békés és prosperáló Kínai Népköztársaságot konstruktív együttműködésre”⁶² hívta az Egyesült Államok, akivel a versenyhelyzeteket „erőpozícióból” kívánta kezelni, ragaszkodva ahhoz, hogy Kína is tartsa be a nemzetközi normákat és szabályokat.⁶³

Kína: felelős partnerből revizionista kihívó

A 2017-es NBS legfontosabb újítása a Kínával kapcsolatos álláspont átértékelése, aminek alapját az adminisztráció azon meggyőződése képezi, hogy az ázsiai ország nem együttműködő, a liberális nemzetközi rendszer szabályait elfogadó felelős partnerként (*responsible stakeholder*) viselkedik,⁶⁴ hanem regionális és globális kihívóként, aminek gazdasági, politikai és katonai hatásai is jól láthatók a stratégiában. Egészen idáig – mint ahogy azt Robert Zoellick, George W. Bush egykori külügyi államtitkára 2005-ben összegezte⁶⁵ – Washington Kína-politikája azon a feltételezésen nyugodott az 1970-es évek óta, hogy Kína felemelkedése elkerülhetetlen, de ha az Egyesült Államok támogatja e folyamat alatt és átalakítja szemléletét, a nemzetközi rendszer szabályrendszerét elfogadó, aktív résztvevővé, együttműködő félle teheti, és ezáltal elkerülhető a világhatalmi átalakulásból eredő szembekerülés, majd konfliktus. Azóta a demokrata és republikánus kormányok is tartották magukat ehhez a megközelítéshez, aminek érvényességét négy előfeltevés támasztotta alá: Kína nem terjeszt Amerika-ellenes ideológiát; nem törekszik a demokráciák aláadására; nem törekszik a kapitalizmus aláadására; és nem próbálja megváltoztatni a nemzetközi rendet. Zack Cooper és Mira Rapp-Hooper stratégiai elemzők úgy vélik, hogy az új stratégia mind a négy előfeltevést elveti, és ebből erednek a Kína-ellenes megfontolások.⁶⁶

⁶² National Security Strategy 2015, [online], 2015. 02., 24. o. Forrás: Nssarchive.us [2018. 01. 18.].

⁶³ Uo.

⁶⁴ Zack COOPER – Mira RAPP-HOOPER: China, America, and the End of the Responsible Stakeholder Theory, [online], 2017. 12. 21. Forrás: Tnsr.org [2018. 01. 18.].

⁶⁵ Robert ZOELICK: “Whither China? From Membership to Responsibility” Remarks to the National Committee on U.S. – China Relations, [online], Keynote speech, National Committee on United States-China Relations Members’ Gala, New York City, 2005. 09. 21. Forrás: Ncuscr.org. [2018. 01. 18.].

⁶⁶ COOPER–RAPP-HOOPER: *i. m.*

Ugyanakkor az NBS nem kínál alternatív stratégiát, sőt, a 2012-ben meghirdetett „Ázsia felé fordulásra”⁶⁷ (*pivot/rebalancing to Asia*) sincs benne érdemi reflexió. Ha ehhez hozzáadjuk, hogy Donald Trump az Obama-kormányzat alatt elindított multilaterális gazdasági megállapodás tervét is elvetette (feladta a TPP-tárgyalásokat⁶⁸), a meglévő szövetségi rendszerre támaszkodáson kívül semmilyen konkrét politikai, katonai vagy akár gazdasági eszközt nem azonosít, amelyekkel Kína regionális befolyásának és jelenlétének gátat tudna szabni.

Ráadásul sokban ellentmondanak a „versengő” szemléletű stratégiának és önmaga korábbi bíráló nyilatkozatainak az elnök egyes gyakorlati lépései: 2017. novemberi pekingi látogatása során semmilyen kereskedelmi, szerzői jogi vagy bármely más területen élénken kritizált kínai gazdasági lépést nem hozott fel – épp ellenkezőleg: megengedő, együttműködő, már-már baráti hangnemet ütött meg. (Sőt, további „pragmatikus gesztusokat” is tett a kínai vezetésnek, amikor gondosan került az emberi jogi témákat, és szemben a korábbi gyakorlattal, miszerint az amerikai elnökök kiálltak a sajtószabadság mellett, közös sajtótájékoztatójukat követően Trump maga sem fogadott kérdéseket a sajtó képviselőitől.⁶⁹)

Biztonsági-hatalmi szempontból pedig a régió államait nem célszerű választás elé állítani – éppen azokkal a kölcsönös gazdasági előnyökkel és multilaterális megállapodásokkal lehetne befolyásolni a kollektív kapcsolatokat, amelyeket Donald Trump elutasított. Feltételezhetjük, hogy bilaterálisan jobban érvényesülhet az Egyesült Államok túlhatalma, azonban ennek alternatívája nem pusztán a megállapodás kudarca, hanem Kína rövid távú térnyerése lehet. Fogalmazhatunk úgy is, hogy Trump emelte a tétet az egyes államokkal szemben, és a nagyhatalmi versenyben a „velünk vagy velük?” dichotómia felé tett egy lépést (ami szerencsére még nem a „velünk vagy ellenünk?” kérdése). Az elvárások megfogalmazása illik az elnök tranzakcionális külpolitikájába, és az erősebb (gazdasági, politikai) pozícióban lévő nagyhatalomként akár még eredményt is hozhat egyes területeken, azonban a *bizalomnak* a szövetségeseink között nem biztos, hogy jót tesz.

⁶⁷ CSIKI Tamás – MOLNÁR Ferenc – VARGA Gergely: Az Egyesült Államok védelmi stratégiai iránymutatásának háttere, elemei, valamint hatásai Európára és Magyarországra, [online], SVKK *Elemzések*, 2012/5. Forrás: Svkk.uni-nke.hu [2018. 01. 18.].

⁶⁸ Bár a TPP-nek eredeti formájában nem volt (és ma sincs) formális Kína-ellenes ele, és célja a részes államok között a gazdasági liberalizáció és a kereskedelmi korlátok további lebontása volt, Kína „kihagyásával” nyilvánvalóan szolgálhatta volna azt a célt, hogy a Csendes-óceán két partján elhelyezkedő államok lazítsanak a kínai gazdasági erőfölényen – adott esetben pedig kereskedelmi blokként külső védővámokkal már a kínai gazdasági terjeszkedést is nehezíthették volna. Miután az Egyesült Államok kiszállt a tárgyalásokból, a fennmaradó 11 ország újraindította azokat, és 2017. november 11-én megkötötték a megállapodást. Miközben Washington kétoldalú kereskedelmi tárgyalásokkal kívánja javítani helyzetét a térségben, Kína „saját” multilaterális szabadkereskedelmi megállapodást készít elő az ASEAN és az ASEAN alá írt megállapodást 2018 novemberében írhatják alá. Oliver HOLMES: Trans-Pacific trade pact revived despite Trump withdrawal, [online], 2017. 11. 11. Forrás: Reuters.com [2018. 01. 18.]; Charles RILEY: Trump's decision to kill TPP leaves door open for China, [online], 2017. 01. 24. Forrás: Money.cnn.com [2018. 01. 18.]; Rohit SINHA – Geethanjali NATARAJ: Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP): Issues and Way Forward, [online], 2013. 07. 30. Forrás: TheDiplomat.com [2018. 01. 18.]; Stefani RIBKA – Linda YULISMAN: RCEP talks speed up amid TPP failure, [online], 2016. 12. 07. Forrás: Thejakartapost.com [2018. 01. 18.].

⁶⁹ Trump rolls back the rhetoric on China visit, [online], 2017. 11. 09. Forrás: Ft.com [2018. 01. 18.]; Trump China visit: US leader strikes warmer tone with Xi Jinping, [online], 2017. 11. 09. Forrás: BBC.com [2018. 01. 18.].

Külgazdasági célok és a szövetséges hatalmak szembeállítása

A stratégia legnagyobb önellentmondása a szövetségesek kezelése és a gazdasági célkitűzések között húzódik: miközben geopolitikai-biztonsági téren a szövetségi és partnerkapcsolatok megerősítése mellett tesz hitet, Trump „fair és kölcsönös” kereskedelempolitikai célkitűzései egyelőre éppen őket célozzák – a NAFTA-tárgyalások Kanadát és Mexikót, a csendes-óceáni bilaterális tárgyalások Japánt és Dél-Koreát. Emellett semmilyen konkrét eszközt nem láthatunk a „fair és kölcsönös” kapcsolat megteremtésére és a külkereskedelmi hiány orvoslására azon a gyakorlati tapasztalaton kívül, hogy az elnök az érvényben lévő megállapodások felmondásával fenyeget.⁷⁰

Megfelelő erőforrások biztosítása a fokozott katonai célokhoz

A gazdasági kérdések nem csupán a külkereskedelem oldaláról jelennek meg hangsúlyosan, hanem a külpolitikai célok megvalósításához szükséges hazai pénzügyi források oldaláról is. Mint korábban említettük, a külkereskedelmi mérleg javítása kiemelt cél, azonban az állami intézmények működéséhez mind szövetségi, mind tagállami szinten az államháztartási egyensúly helyreállítása lenne a másik alapfeladat. Ez különösen igaz akkor, amikor az NBS alapján⁷¹ a Nemzeti Védelmi Stratégia kézzelfogható, nagyarányú haderőfejlesztést vizionál,⁷² amit valamiből finanszírozni kell.

A haderő megerősítése komoly védelmi költségvetés-növelést feltételez, aminek érdemi tartalma először az elnök 2019-es költségvetési javaslatában jelenhet meg, ami ugyancsak februárban kerül a kongresszus elé. A 2018-as pénzügyi év védelmi költségvetése tekintetében a kongresszus „nagyvonalú” volt, és a 2017 szeptemberében jóváhagyott 700 milliárd dolláros összeggel több forrást biztosított védelmi és biztonsági célokra – beleértve az alap-költségvetést, a tengeren túli műveletek költségeit, valamint kétoldalú katonai segélyeket és védelempolitikai célú anyagi támogatást –, mint amit Trump elnök eredetileg javasolt.⁷³

Ugyanakkor nem mehetünk el szó nélkül amellett, hogy miután 2017 októbere óta a szövetségi kormányzat rövid távú költségvetési rendelkezésekkel volt csak képes fenn-

⁷⁰ A tárgyalások tartalmára vonatkozóan: egyrészt a már létező megállapodásoknál a jelenleginél kedvezőbb vám- és adó jellegű terhek csökkentése a cél, megkönnyítve ezzel az amerikai termékek piaci hozzáférését, így növelve az export lehetőségét (ilyen volt például az utolsó, novemberi tárgyalási fordulóban új elemként bejelentett tejtermékek, hústermékek és tojás Kanada esetében). Másrészt – és ez jelentheti a „fair és kölcsönös” jelleget – Washington olyan megállapodásokat kíván kialakítani, amelyek kötelező jelleggel rögzítik az amerikai termékbeművelést egyes komplex termékek gyártásánál (ilyen feltételként jelent meg az autógyártásban az alkatrészek 50%-ának egyesült államokbeli eredete és 85%-ának észak-amerikai eredete, amennyiben a gyártó vámentesen kívánja értékesíteni termékét), vagy például a közbeszerzésben elnyert szerződések értékét arányosítani kellene, azaz egy dollár értékű munkáért, amit kanadai vagy mexikói vállalat nyer el az Egyesült Államokban, egy dollár értékű közbeszerzéses munkát kellene „biztosítani” amerikai vállalatoknak – hangozzék ez bármennyire versenyellenesnek és a közbeszerzés lényegi gondolatával szembemenőnek. Így indirekt módon korlátozható lenne a kanadai és mexikói vállalatok közbeszerzési részvétele az Egyesült Államokban, növelve a hazai cégek munkalehetőségeit. Lásd: PANETTA: *i. m.*

⁷¹ Csak egy példát kiemelve: az NBS rámutat, hogy annak érdekében, hogy Kína ne szoríthassa ki az Egyesült Államokat az indiai–csendes-óceáni térségből, jelentős flottafejlesztést kell végrehajtani. The National Security Strategy of the United States – 2017, *i. m.*, 25.

⁷² Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America, *i. m.*, 5–8.

⁷³ Sheryl Gay STOLBERG: Senate Passes \$700 Billion Pentagon Bill, More Money Than Trump Sought, [online], 2017. 09. 18. Forrás: Nytimes.com [2018. 01. 18.].

tartani működését, 2018. január 20-án újabb kormányzati *shutdown* („hivatali szünet”) lépett életbe, mivel a szenátus nem hagyta jóvá a következő időszakra vonatkozó forrásokat.⁷⁴ Ez a nem létfonosságú szövetségi hivatali tevékenységek széles körét érinti, így védelmi téren is szünetelnek egyes kiképzési, fenntartási és hírszerző tevékenységek, mivel a civil közszolgák több mint felét kényszerszabadságra küldhetik.⁷⁵ Bár január 22-én már arról érkezett hír, hogy a rendkívüli helyzet áthidalására a szenátusban újabb három hetes rövid távú intézkedést fogadtak el⁷⁶ – amely a képviselőház és az elnök várhatóan gyors jóváhagyását követően életbe is léphet –, a shutdown folyamatosan megújuló lehetősége sem a tavasszal kezdődő költségvetési vitára, sem a megnövelendő védelmi kiadásokra nézve nem jó előjel. Ez egyértelműen a kongresszusi képviselők végletes megosztottságát, így döntésképtelenségét mutatja – akkor, amikor mind a képviselőházban, mind a szenátusban névleges republikánus többség van, republikánus elnök alatt.

Klímapolitika

Az elnök meggyőzéséhez híven a 2017-es Nemzeti Biztonsági Stratégiából szinte teljesen hiányoznak az éghajlatváltozás hatásai és a klímapolitika kérdése – szemben a 2010-es dokumentummal, amely a globális kihívások közül elsőként, külön pontban foglalkozott vele,⁷⁷ és a 2015-ös stratégiával, amely a biztonsági kihívások közül hatodikként és az első nem katonai jellegűként ugyancsak külön pontban kiemelten tárgyalta.⁷⁸ 2017-ben csupán az energiadominancia kapcsán kerül szóba, mégpedig a következőképp: „A klímapolitika továbbra is alakítani fogja a globális energiarendszert. Az amerikai vezető szerep elengedhetetlen abban, hogy ellensúlyozzuk a növekedésellenes energetikai agendát, amely hátrányos az Egyesült Államok gazdasági és energiabiztonsági érdekei szempontjából. A jövőben előre látható globális energiaigény nyomán a fejlődő világ államainak szükségük lesz fosszilis energiahordozókra és más energiaforrásokra is annak érdekében, hogy táplálják gazdaságukat és kiemelhessék lakosságukat a szegénységből. Az Egyesült Államok továbbra is olyan megközelítést fog képviselni, amely egyensúlyt teremt az energiabiztonság, a gazdasági fejlődés és a környezet védelme között.”⁷⁹

Várható hatások az új NBS alapján

A Nemzeti Biztonsági Stratégia tartalmát illetően az ágazati stratégiák megjelenésekor, illetve a gyakorlati alkalmazás nyomán vonhatunk majd mérleget. Azonban a stratégiai környezet, illetve a globális és regionális folyamatok elemzése alapján már most is több

⁷⁴ Leo SHANE: Government headed for shutdown Saturday, after Senate fails to pass budget bill, [online], 2018. 01. 20. Forrás: Reuters.com [2018. 01. 21.].

⁷⁵ Mattis says a U.S. government shutdown would affect military operations, [online], 2018. 01. 19. Forrás: Nytimes.com [2018. 01. 21.].

⁷⁶ Leo SHANE – Joe GOULD: Senate reaches deal to end government shutdown, [online], 2018. 01. 22. Forrás: Defensenews.com [2018. 01. 22.].

⁷⁷ National Security Strategy 2010, [online], 2010. 05., 47. o. Forrás: Nssarchive.us [2018. 01. 18.].

⁷⁸ National Security Strategy 2015, *i. m.*, 12.

⁷⁹ The National Security Strategy of the United States – 2017, *i. m.*, 22.

területen előre jelez egyes nemzetközi hatásokat. Ezek közül Európa és Magyarország számára a következőket érdemes kiemelni:

A nemzetközi rendszer változó amerikai megítélése – a „revizionista hatalmak” ellensúlyozásának célja – és a kiemelt regionális érdekek azonosítása nyomán – az indiai csendes-óceáni, az európai és a közel-keleti térségben – Európa, ezen belül is Közép- és Kelet-Európa továbbra is nagyobb politikai figyelmet és katonai-biztonsági támogatást kap, mint ahogy ezt már 2014 óta láthatjuk.⁸⁰ Ez kiemelten megjelenik Ukrajna (a kormányzat politikai, anyagi és közvetett fegyveres támogatása) és a balti államok (a kormányzat politikai, anyagi és közvetlen fegyveres támogatása) esetében, és átfogóan a kelet-közép-európai térségben is (az Európai Viszontbiztosítási Kezdeményezés keretében biztosított anyagi támogatás és az előretolt amerikai erők és haditechnikai eszközök állomásoztatása). Szélesebb értelemben igaz ez a Balti-tengerre és a Fekete-tengerre is, ahol mind az Egyesült Államok, mind a NATO égisze alatt megerősítik a jelenlétet, és igyekeznek feltörni Oroszország hozzáférést gátló/területmegtagadó „buborékait” a Krímbe és Kalinyingrádba.

Az európai szövetségesek körében az Oroszországgal kapcsolatos, túlzottan „megértő” álláspontok iránt várhatóan egyre kisebb toleranciát fog mutatni az amerikai adminisztráció, elsősorban a Védelmi Minisztérium és a Pentagonból az elnök mellé került tanácsadók irányából. Ez kifejezetten a NATO-n belüli ellenálló képességet (*resilience*) fokozó, a politikai-gazdasági, információs, kiber- és fizikai sebezhetőségeket csökkentő törekvések eredményessége (vagy azok hiánya) nyomán látható elvárásokat és számonkérhető teljesítményt jelent. Mivel az amerikai NBS nemzeti hatáskörben is prioritásként tekint az ellenálló képesség fokozására és a NATO-n belül is messzemenő együttműködés alakult ki e területen 2014 óta, a konkrét szövetségi elvárások teljesítésének számonkérése borítékolható minden tagállamtól, ugyanis az a szemlélet az uralkodó, hogy olyan erős az egész rendszer, mint annak leggyengébb láncszeme. Ezt a trumpi tranzakcionális külpolitikai szemlélet is alátámasztja.

A folyamatban lévő amerikai Nukleáris Stratégiai és Rakétavédelmi Felülvizsgálatok befolyásolhatják a NATO nukleáris elrettentési és rakétavédelmi stratégiáját, a harcászati nukleáris fegyverekről folyó vita pedig érzékeny politikai kérdésként jelenhet meg Európában. Az elrettentésről folytatott vitában várhatóan a NATO-n belül is tovább erősödik a *deterrence by denial*-szemlélet az intézmény- és képességfejlesztésben, összhangban az ellenálló képességet fokozó szemlélettel.

A NATO-tagállamok közül térségünkben a balti államok, Lengyelország és Románia nagyobb szerepvállalásuk és alkalmazható katonai képességeik miatt várhatóan erősíteni tudják bilaterális kapcsolatukat Washingtonnal, amit az amerikai fegyverbeszerzések gazdasági téren is támogatnak. Ezzel szemben Törökország Európa és a Közel-Kelet metszéspontjában lévő geostratégiai helyzete és az Oroszország felé végrehajtott „nyitás” nyomán egyre kiélezettebb helyzetbe kerülhet a NATO-ban, illetve élesebb amerikai kritikákat kaphat bilaterálisan. A kétoldalú kapcsolatokban és a NATO-n belül felértékelődik a katonai szerepvállalás, az interoperabilitás javítását célzó közös kiképzés és hadgyakorlatok,

⁸⁰ Lásd még: CSIKI Tamás – ETL Alex – PÉNZVÁLTÓ Nikolett – TÁLAS Péter – ZAVOIANU Dóra: Stratégiai töréspontok Donald Trump és az európai szövetségesek kapcsolatában. [online], *SVKK Elemzések*, 2017/6, 4. o. Forrás: svkk.uni-nke.hu [2018. 01. 20.]

de még inkább az amerikai fegyverek beszerzése, amely a politikai és gazdasági elköteleződést is demonstrálja.

A 2018. július 11–12-i NATO-csúcstalálkozón minden bizonnyal a védelmi kiadás-növelés 2014-es célkitűzéseinek aktuális mérlegét is elkészítik a tagállamok, tekintettel a nemzeti össztermék 2%-os arányára és a védelmi kiadásokon belüli 20%-os beszerzési és modernizációs célú hányadra. Mivel nemcsak Trump elnök éles retorikája, hanem James Mattis védelmi miniszter következetes üzenetei is ezt az elvárást nyomatékosították az elmúlt több mint három évben, az NBS és NVS nyomán sem várható, hogy a szövetségesek közös teherviselése kisebb szerepet kapjon.

Kelet-Európától és a Közel-Kelettől eltekintve, ahol Oroszország, illetve Irán ellensúlyozása kiemelt amerikai érdek, Európa egyéb biztonsági problémái tekintetében közvetett hatás az európai válságkezelési autonómia erősítésének igénye. Ez egybecseng az európai magállamok, Franciaország és Németország által az elmúlt években hangoztatott tervekkel és az Európai Unióban (állandó strukturált együttműködés – PESCO, közös tervezési, szorosabb képességfejlesztési és kutatás-fejlesztési együttműködés, közös műveleti finanszírozási keret), valamint a NATO európai tagállamai által 2016 óta elfogadott kezdeményezésekkel (keretnemzet-koncepció – FNC). A hiányzó katonai képességek fejlesztése mellett aktívabb politikai, gazdasági, rendvédelmi, katonai szerepvállalásra Észak-Afrika és a Közel-Kelet egyes államaiban lehetőség is nyílna/szükség is lenne, különösen a gyenge államok, illetve az alapvető fizikai biztonságot és stabilitást garantálni nem képes kormányzatok esetében.

Az amerikai NBS alapján Afrikát az Egyesült Államok továbbra is lényegében „magára hagyja” (kisebb terrorizmusellenes és hírszerző műveletektől eltekintve) – ez pedig meglévő válságkezelési érdekei mellett az előzőekben mondottakkal összhangban feladatokat ró az európai államokra – akár az Európai Unióra –, hogy saját közvetlen biztonsági környezetük alakításában maguk vállaljanak vezető szerepet.

Mivel az elhúzódozó „demokratizáló”, államépítő-stabilizáló műveletekkel mind az Egyesült Államoknak, mind az európai szövetségeseknek negatív tapasztalatai vannak, műveleti szinten a helyi szereplők képességeit megerősítő kiképző és támogató tevékenységek egyre nagyobb súlya várható – közvetlen katonai szerepvállalás pedig csak végső esetben, minimalizálva a szárazföldi erők jelenlétét a hadszíntéren (azaz távolsági csapás-méréssel, drón- és légítámadásokkal, különleges műveleti erőkkel). Ezzel párhuzamosan már az elmúlt évek tapasztalata is azt mutatta, hogy az instabil műveleti környezetben bővül a katonai és biztonsági magánvállalatok alkalmazása, nő a kontraktorok száma. Ehhez a szerepvállalási modellhez érdemes alkalmazkodniuk az európai szövetségeseknek is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- AMADEO, Kimberly: US Economic Outlook: For 2018 and Beyond, [online], 2018. 01. 01. Forrás: TheBalance.com [2018. 01. 10.]
- ASHFORD, Emma – ITZKOWITZ SHRIFRINSON, Joshua R.: Trump's National Security Strategy: A Critic's Dream, [online], 2017. 12. 21. Forrás: Tnsr.org [2018. 01. 10.]

- BRANNEN, Kate: Trump's National Security Strategy is Decidedly Non-Trumpian, [online], 2017. 12. 08. Forrás: TheAtlantic.com [2018. 01. 10.]
- COOPER, Zack – RAPP-HOOPER, Mira: China, America, and the End of the Responsible Stakeholder Theory, [online], 2017. 12. 21. Forrás: Tnsr.org [2018. 01. 18.]
- CSIKI Tamás – ETL Alex – PÉNZVÁLTÓ Nikolett – TÁLAS Péter – ZAVOIANU Dóra: Stratégiai töréspontok Donald Trump és az európai szövetségesek kapcsolatában, [online], SVKK *Elemzések*, 2017/6. Forrás: Svkk.uni-nke.hu [2018. 01. 20.]
- CSIKI Tamás – MOLNÁR Ferenc – VARGA Gergely: Az Egyesült Államok védelmi stratégiai iránymutatásának háttere, elemei, valamint hatásai Európára és Magyarországra, [online], SVKK *Elemzések*, 2012/5. Forrás: Svkk.uni-nke.hu [2018. 01. 18.]
- CSIKI Tamás – TÁLAS Péter: A magyar stratégiai kultúráról. In: CSIKI Tamás – TÁLAS Péter (szerk.): *Magyar biztonságpolitika, 1989–2014*, [online], NKE NI SVKK, Budapest, 2014. [2018. 01. 18.]
- CSIKI Tamás: A stratégiai dokumentumok rendszere, [online], *Nemzet és Biztonság*, 1. évf., 2008/8, 76–81. o.
- CSIKI Tamás: Az új Nemzeti Katonai Stratégia a nemzetközi tapasztalatok tükrében, [online], *Nemzet és Biztonság*, 7. évf., 2014/2. 45–61. o. [2018. 01. 18.]
- CSIKI Tamás: Hol a pénz? A NATO védelmi kiadási trendjei és a közös teherviselés kérdései, [online], SVKK *Elemzések*, 2017/2. Forrás: Svkk.uni-nke.hu [2018. 01. 17.]
- CSIKI Tamás: Misperception, Misunderstanding or Mismanagement? What Europe has (not) learnt from its dynamically transforming security environment?, *Defense and Strategy 2015*, Center for Security and Military Strategic Studies, Brno, 2015, 47–60. o.
- CSIZMAZIA Gábor: Trump elnök kiforrotlan „realizmusa”, [online], SVKK *Elemzések*, 2018/3. Forrás: Svkk.uni-nke.hu [2018. 01. 17.]
- COSTA, Nicolaci Da: The US economy is on the verge of breaking 2 records – but only one is good news, [online], 2017. 07. 19. Forrás: Businessinsider.com [2018. 01. 10.]
- Debt and Deficit Facts, [online], 2018. 01. Forrás: Usgovernmentspending.com [2018. 01. 10.]
- Development in Individual OECD and Selected Non-Member Economies – United States, [online], 2017. 11. Forrás: Oecd.org [2018. 01. 10.]
- DOMM, Patti: Goldman says this may become the longest economic expansion in history, [online], 2017. 05. 08. Forrás: Cnbc.com [2018. 01. 10.]
- Donald Trump's economic promises, [online], 2016. 11. 09. Forrás: BBC.com [2018. 01. 10.]
- ETL Alex: A posztigazság korszak biztonságpolitikai vonatkozásai, [online], SVKK *Nézőpontok*, 2017/2. Forrás: Svkk.uni-nke.hu [2018. 01. 10.]
- FAY, Matthew: The Irrelevance of Trump's National Security Strategy, [online], 2017. 12. 18. Forrás: Niskanencenter.org [2018. 01. 10.]
- FEAVER, Peter: Five Takeaways from Trump's National Security Strategy, [online], 2017. 12. 18. Forrás: Foreignpolicy.com [2018. 01. 10.]
- FEAVER, Peter: Holding out for the National Security Strategy, [online], 2010. 01. 20. Forrás: Foreignpolicy.com [2018. 01. 10.]
- FRIEDMAN LISSNER, Rebecca: The National Security Strategy Is Not a Strategy, [online], 2017. 12. 19. Forrás: Foreignaffairs.com [2018. 01. 10.]
- GANNON, Kathy – KHAN, Zahar: Pakistan: U.S. Decision to Suspend Military Aid 'Not Good' for Peace, [online], 2018. 01. 05. Forrás: Time.com [2018. 01. 16.]
- HAMPTON, Liz: U.S. oil industry set to break record, upend global trade, [online], 2018. 01. 16. Forrás: Reuters.com [2018. 01. 16.]
- HOLMES, Oliver: Trans-Pacific trade pact revived despite Trump withdrawal, [online], 2017. 11. 11. Forrás: Reuters.com [2018. 01. 18.]
- INBODEN, William et al.: Policy Roundtable: What to Make of Trump's National Security Strategy – Introduction, [online], 2017. 12. 21. Forrás: Tnsr.org [2018. 01. 10.]
- LONG, Heather: Fed official: U.S. economy finally back to normal, [online], 2017. 03. 29. Forrás: Money.cnn.com [2018. 01. 10.]

- MARCUS, Jonathan: Trump's National Security Strategy: A pragmatic view of a troubled world, [online], 2017. 12. 18. Forrás: BBC.com [2018. 01. 10.]
- Mattis says a U.S. government shutdown would affect military operations, [online], 2018. 01. 19. Forrás: Nytimes.com [2018. 01. 21.]
- MEHTA, Aaron – COPP, Tara: Major US defense strategy review coming Jan. 19, [online], 2018. 01. 05. Forrás: Militarytimes.com [2018. 01. 10.]
- National Security Strategy 2010, [online], 2010. 05. Forrás: Nssarchive.us [2018. 01. 18.]
- National Security Strategy 2015, [online], 2015. 02. Forrás: Nssarchive.us [2018. 01. 18.]
- PANETTA, Alexander: U.S. Releases updated list of tough NAFTA negotiation objectives as talks resume, [online], 2017. 11. 17. Forrás: TheStar.com [2018. 01. 17.]
- POPESCU, Ionut: Grand Strategy is Overrated, [online], 2017. 12. 11. Forrás: Foreignpolicy.com [2018. 01. 10.]
- RÁCZ, András: Russia's Hybrid War in Ukraine. Breaking the Enemy's Ability to Resist, [online], *FIIA Report*, 43. Finnish Institute of International Affairs, Helsinki, 2015
- RIBKA, Stefani – YULISMAN, Linda: RCEP talks speed up amid TPP failure, [online], 2016. 12. 07. Forrás: Thejakartapost.com [2018. 01. 18.]
- RILEY, Charles: Trump's decision to kill TPP leaves door open for China, [online], 2017. 01. 24. Forrás: Money.cnn.com [2018. 01. 18.]
- ROMSICS Gergely – UGRÓSDY Márton – WAGNER Péter: Amerika és a világ Donald Trump első száz napja után, *Külgügyi Szemle*, 16. évf., 2017/2
- SHANE, Leo – GOULD, Joe: Senate reaches deal to end government shutdown, [online], 2018. 01. 22. Forrás: Defensenews.com [2018. 01. 22.]
- SHANE, Leo: Government headed for shutdown Saturday, after Senate fails to pass budget bill, [online], 2018. 01. 20. Forrás: Reuters.com [2018. 01. 21.]
- SINHA, Rohit – NATARAJ, Geethanjali: Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP): Issues and Way Forward, [online], 2013. 07. 30. Forrás: TheDiplomat.com [2018. 01. 18.]
- STOLBERG, Sheryl Gay: Senate Passes \$700 Billion Pentagon Bill, More Money Than Trump Sought, [online], 2017. 09. 18. Forrás: Nytimes.com [2018. 01. 18.]
- Summary of Objectives for the NAFTA Renegotiation, [online], 2017. 07. 17. Forrás: Ustr.gov [2018. 01. 17.]
- Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America. Sharpening the American Military's Competitive Edge, [online], 2018. 01. 19. Forrás: Defense.gov [2018. 01. 19.]
- The National Security Strategy of the United States – 2017, [online], 2017. 12. 18. Forrás: Whitehouse.gov [2018. 01. 10.]
- Trump China visit: US leader strikes warmer tone with Xi Jinping, [online], 2017. 11. 09. Forrás: BBC.com [2018. 01. 18.]
- Trump Outlines New National Security Strategy, [online], 2017. 12. 18. Forrás: Cbsnews.com [2018. 01. 10.]
- Trump rolls back the rhetoric on China visit, [online], 2017. 11. 09. Forrás: Ft.com [2018. 01. 18.]
- Trump says terminating NAFTA would yield the 'best deal' in renegotiations, [online], 2018. 01. 17. Forrás: TheStar.com [2018. 01. 17.]
- U.S. Natural Gas Supply Consumption, and Inventories, [online], 2018. 01. Forrás: Eia.gov [2018. 01. 16.]
- United States Balance of Trade, [online], 2018. 01. Forrás: Tradingeconomics.com [2018. 01. 10.]
- VARGA Gergely: A „Trump-faktor” és a liberális világtrend válsága, [online], *SVKK Elemzések*, 2017/30. Forrás: Svkk.uni-nke.hu [2018. 01. 10.]
- ZAKHEIM, Dov: Two Cheers for Trump's National Security Strategy, [online], 2017. 12. 19. Forrás: Foreignpolicy.com [2018. 01. 10.]
- ZENKO, Micah: Trump's National Security Strategy deserves to be ignored, [online], 2017. 12. 18. Forrás: Foreignpolicy.com [2018. 01. 10.]
- ZOELICK, Robert: "Whither China? From Membership to Responsibility" Remarks to the National Committee on U.S. – China Relations, [online], Keynote speech, National Committee on United States-China Relations Members' Gala, New York City, 2005. 09. 21. Forrás: Ncuscr.org [2018. 01. 18.]